

Nagy László: A magyar közoktatás reformja. Kéziratból közrebocsátja *Ballai Károly*. Kísérő tanulmányal ellátta *dr. Kemény Gábor*. 1934. 48 lap.

A szóban forgó javaslatot — olvassuk e füzet 11. lapjának alján — a Magyar Gyermektanulmányi Társaság 40 tagból álló igazgatótanácsa letárgyalta és *A Gyermekek* 1919-i évfolyama 210. s. következő lapjain között, lényegében változatlan szöveggel fogadta el. Ennek ellenére, úgy tudjuk, a reformjavaslatnak nem volt hatása. Most, 16 év múltán, a Nagy László-Társaság (értsd: Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság) két buzgó, oszlopos tagja elérkezettnek látta az időt, hogy a Mesternek ezt a tervezetét a feledés homályából kiemelje és országos jelentőségére való tekintettel napirendre tűzze.

Nagy Lászlónak 6½ lapra terjedő munkálatát Kemény Gábor 38 lapon méltatja a következő fejezetekben: 1. Kísérő jegyzetek. 2. A reform gyökerei Nagy László életében és munkájában. 3. Eötvös és Nagy László. 4. Nagy László koncepciója és a magyar iskolák tantervei. 5. Schneller középiskolai reformjavaslata. 6. Klebelsberg középiskolája. 7. Hóman Bálint középiskolája. 8. Nagy László reformjavaslatának értékelése. — Már ez a felsorolás is mutatja, hogy a kísérő tanulmány szerzője széles kultúr- és iskolatörténeti alapon és mederben igyekszik a javaslatot megvilágítani, korszakos jelentőségét megokolni, miközben felvonultatja Nagy László egész életének gazdag és sokoldalú tevékenységét. Természetesnek találjuk azt is, hogy ennek során megszólaltatja a Társaság néhány vezető tagjának idevágó elismerő, értékelő nyilatkozatát és a kritika jogánál fogva azt sem vesszük zokon, hogy a magyarázónak egyéni felfogása helyenként oldalvágásokban nyilatkozik meg a mai viszonyokkal és személyekkel szemben.

Az elhunyt szerzőnek a gyermektanulmány terén szerzett kiváló érdemeit mi is készséggel elismerjük, de talán nem vétünk az emlékének kijáró kegyelet ellen, ha a tárgyilagos bírálat jogát és kötelességét a magunk számára is igénybe vesszük. Erre annál nagyobb szükség van, mert a kísérő tanulmány, a merő elismeréstől átitatott kommentár. már a benne megnyilvánuló szubjektív tényezők szükségszerű hatása miatt is minden elfogulatlan olvasóban a túlértékelés benyomását kelti.

Mielőtt a javaslatnak érdemleges tárgyalásába bocsátkoznánk, *általánosságban* a következőket jegyezzük meg. A türelmes papirostra rótt tetszetős tervek, jámbor kívánságok, magasztos eszmények és a megalkuvást kívánó élet anyagi és egyéb korlátozott lehetőségei között mély szakadék tátong. Az ilyen — megengedem: jóhiszemű — tervezetekben rendszerint két ellentétes elem áll szorosan egymás mellett: részben már megvalósult, részben ismételtlen hangoztatott kívánságok, azután olyan újítások, amelyek időbeli vagy helybeli körülmények miatt *ma nálunk* még nem válhatnak valóra, továbbá olyanok, amelyek tárgyi szempontból sem kívánatosak. A Nagy László ajánlotta reform is bevált régi elemek mellett ilyeneket is mutat. Így például az „Általános elvek” című bevezetésben ezt olvassuk: Az iskolák fölötti felügyeletet *kizárólag* az államhatalom gyakorolja közegeivel. Minden iskolában olyan berende-

zések létesítendők, amelyek tekintetbe veszik a gyermekek közötti egyéni különbségeket stb. A gyermekek csoportosításában egyik iskolából a magasabb fokúba való átlépéskor a társadalmi osztálykülönbségek mellőzendők (eddig sem ezek voltak irányadók!). Minden állami iskolában *ingyenes* az iskolaztatás. A tankötelezettség a 6—15. évig tart, a népiskola nyolcosztályú és két tagozatból áll. A továbbképző iskola 14—17 évesek számára való, a középiskolák 14—19 évesek számára. A felvétel pszichológusok vezetése alatt intelligencia- és tehetségvizsgálat alapján történik (v. ö. ezzel a 42—43. lapon a Hóman-féle szelektálási eljárás ellen való állásfoglalást, hivatkozással Ranschburgnak arra a megállapítására, hogy az éresi foyamat egyénenként változik stb.). A középiskolák két tagozatból állnak: az alsó, három évfolyamú tagozatban a tantárgyak három tipikus csoportja szerint a tanulók három: a) természettudományi, b) szellemi tudományos, c) művészeti típusba oszthatók. A két évfolyamú felső tagozat, az ú. n. *liceum*, előkészítésként szolgál a tudományos szakiskolák számára és négy fakultásra oszlik: természettudományi, matematikai, közgazdasági, bölcsészeti fakultásra (hol maradnak a nyelvek?). A liceumot írásbeli vizsgálat fejezi be, amelynek alapján történik a főiskolába való felvétel. (Az ilyen középiskola: valóságos különlegesség, hogy ne mondjuk: unikumzámba menne.) A tudományos szakiskolák meghatározott tantervek alapján dolgoznak; velük kapcsolatosan szabadegyetemek legye- nek, amelyekre megfelelő díj fejében bárki beiratkozhatik. Tanszékek szervezendők a keleti rokon nyelvcsaládok számára (hát a szláv nyelvek?) stb. Mind- ezeket összegezve, megállapíthatjuk, hogy „A magyar közoktatásügy reformja” utopisztikus, mert megvalósítása egyrészt nem lehetséges, másrészt nem kívánatos.

Végül megjegyezzük, hogy ez a füzet 1. száma a *Nagy László Könyvtár* című új vállalatnak, amelyet az elhunytak tanítványai és közvetlen munkatársai adnak ki. „Évente négyszer önálló és eredeti dolgozatokkal akarjuk a Mester eszméit és tanításait terjeszteni, népszerűsíteni és a magyar gondolkodás szerves részévé tenni.” Ezzel az újabb propagandával bizonyára sikerülni fog a Nagy László-kultuszt minden ellenáramlattal szemben ébren tartani. *kf.*

Dr. Nagy Sándor: A debreceni református kollégium. Két kötetben. I. kötet.
31 képpel és 5 grafikonnal. Hajdúhadház, 1933. Kállay János nyomdája. N. 8-r., 424 l.

A könyv címe hiányos, hiányzik belőle — mint látszik — a *története* vagy *multja* szó. Lehet, hogy a szerző szándékosan hagyta el, mert nem történetnek, hanem csak adattárnak óhajtja művét tekinteni és tekintetni; de az is lehet, hogy ez a szó csak elsietésből, feledékenységből maradt ki, mert az Előszó szerint a mű célja az, hogy a kollégium életének képét bemutassa.

A munka alapításától (1549) fogva 1849-ig adja a kollégium történetét, de e hosszú, 300 éves korszakot a szerző nem osztja fel művelődési korszakokra, mégpedig azért nem, mert — mint mondja — az iskola életében előforduló nevezetesebb változások „különben sem esnek össze mindig az